

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 12 maj 2010

Mål nr

T 2977-08

KLAGANDE

Staten genom Kammarkollegiet

Box 2218

103 15 Stockholm

MOTPART

RA

Ombud: Advokat AL

SAKEN

Ersättning enligt 31 kap. 4 § miljöbalken

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Miljööverdomstolens dom 2008-05-30 i mål M 1879-07

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att Miljööverdomstolen inte förfarit riktigt när den förlagt värdetidpunkten till dagen för dom i målet.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i de delar som frågan därom förklarats vilande.

Högsta domstolen ändrar Miljööverdomstolens domslut på det sättet att den ersättning som staten ska utge till RA bestäms till 236 000 kr.

RA ska ersätta staten för dess rättegångskostnader i Högsta domstolen med 8 400 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

YRKANDEN M.M. I HÖGSTA DOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Högsta domstolen med ändring av Miljööverdomstolens dom bestämmer ersättningen för intrång till 236 000 kr.

RA har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om Miljööverdomstolen förfarit riktigt när den förlagt värdetidpunkten till dagen för sin dom i målet. Frågan om prövningstillstånd i övrigt har förklarats vilande.

DOMSKÄL

1. RA äger fastigheten X 3:3. Länsstyrelsen i Skåne län beslutade den 20 december 2004 att bilda naturreservatet XA, som berör X 3:3 och två andra fastigheter. I beslutet meddelades dels föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och andra sakägares rätt att förfoga över fastigheterna, dels föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om markägares och andra sakägares skyldighet att tåla visst intrång, dels slutligen ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken. Beslutet vann laga kraft den 11 februari 2005.
2. RA väckte talan om ersättning enligt 31 kap. 4 § första stycket 2 miljöbalken. Staten genom Kammarkollegiet medgav ersättningsskyldighet i och för sig. En av frågorna i underinstanserna har varit vilken tidpunkt som ska användas som utgångspunkt för beräkningen av ersättningen (värdetidpunkten). Miljödomstolen beräknade ersättningen med den dag då beslutet att bilda naturreservatet vann laga kraft som värdetidpunkt medan Miljööverdomstolen använde dagen för sin dom som värdetidpunkt.
3. Enligt 31 kap. 2 § miljöbalken ska bestämmelserna i expropriationslagen (1972:719) tillämpas i den mån balken inte innehåller avvikande bestämmelser. Innan miljöbalken trädde i kraft fanns motsvarande hänvisning till expropriationslagen i naturvårdslagen (1964:822).
4. Varken i miljöbalken eller i dess förarbeten berörs frågan om värdetidpunkt. I 4 kap. 4 § expropriationslagen finns dock en bestämmelse om tidpunkten. Där sägs bl.a. att hänsyn inte ska tas till sådana ändringar i fastig-

hetens värde som uppkommer efter att fastigheten har tillträtts av den expropriande. Utgångspunkten har för övriga situationer ansetts vara att värderingen ska hänföras till förhållandena vid den tidpunkt då expropriationsmålet slutligt avgörs (se prop. 1971:122 s. 174 och 177).

5. I de relevanta förarbetena till naturvårdslagen (prop. 1972:111, bilaga 2 s. 353) anfördes att vad som föreskrevs i expropriationslagen om tidpunkten för förhandstillträde som värdetidpunkt borde få motsvarande tillämpning när mark togs i anspråk genom föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen. Enligt denna bestämmelse kunde markägaren åläggas att tåla vissa ingripande intrång, såsom anläggande av vägar eller sanitära anläggningar, röjning eller avspärning. En liknande bestämmelse finns i dag i den ovan nämnda 7 kap. 6 § miljöbalken. I andra fall var det, enligt vad som anfördes, ”med den anknytning till den faktiskt pågående markanvändningen som föreslås naturligt att – såsom i skadeståndsmål i allmänhet – anknyta till förhållandena när värderingen sker”. I de fall då ersättningsfrågan avgörs i domstol har detta uttryck ansetts avse dagen för dom i målet. Enligt motivuttalandet skulle detta dock inte utesluta att tidpunkten för föreskriften beaktades för att ge markägaren ersättning för förluster på grund av hinder i pågående markanvändning.

6. Den tolkning av 4 kap. 4 § expropriationslagen som ligger närmast förarbetsuttalandet är, när det gäller naturreservat, att värdetidpunkten vid föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken ska vara den dag då beslutet om föreskrifter vinner laga kraft, medan den i övriga fall ska vara dagen för dom i målet.

7. Såvitt har framkommit i målet används emellertid inte dubbla värdetidpunkter i praxis i dag, och ingen av parterna har berört detta som en möjlighet. Att använda olika värdetidpunkter skulle också medföra betydande komplikationer som torde beröra många av de fall där fastighetsägare har rätt till ersättning på grund av naturreservat. Det torde då exempelvis behöva fastslås hur stor del av ersättningen som är hänförlig till en viss föreskrift. Övervägande skäl måste, det redovisade motivuttalandet till trots, anses tala för att använda en enhetlig värdetidpunkt för beräkningen av ersättning.

8. Intrånget i fastighetsägarens rätt inträffar rent faktiskt när beslutet om föreskrifter rörande naturreservat vinner laga kraft. Normalt är det också då som en eventuell värdeminskning inträffar även om ersättningen fastställs vid ett senare tillfälle. Situationen skiljer sig från vad som gäller i de flesta expropriationssammanhang, där något tillträde eller någon äganderättsövergång inte sker innan ersättningsfrågan avgörs. Det får mot den angivna bakgrunden anses naturligt att som värdetidpunkt använda den tidpunkt då beslutet om föreskrifter vinner laga kraft. Detta synes också vara den lösning som oftast används i praxis. Det överensstämmer vidare med vad som gäller för ledningsrätt (jfr NJA 2008 s. 510 I – III).

9. Värderingen av den ersättning som en markägare har rätt till på grund av föreskrifter om åtgärder och inskränkningar som rör naturreservat ska därför genomgående hänföras till den dag då beslutet om föreskrifter vinner laga kraft. Den dispenserade frågan ska besvaras i överensstämmelse härmed.

10. Högsta domstolens ställningstagande i den dispenserade frågan innebär att ersättningen ska beräknas utifrån en annan värdetidpunkt än den som

Miljööverdomstolen lagt till grund för sitt domslut. Prövningstillstånd ska därför beviljas i målet i de delar som frågan därom förklarats vilande. Miljööverdomstolen har tillämpat samma värderingsmetod som miljödomstolen, som med tillämpning av den värdetidpunkt som Högsta domstolen funnit vara riktig bestämt ersättningsbeloppet i överensstämmelse med Kammarkollegiets yrkande här. Med hänsyn härtill, och med tillämpning av 55 kap. 12 § rättegångsbalken, ska Miljööverdomstolens dom ändras på så sätt att ersättningsbeloppet bestäms till 236 000 kronor.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Kerstin Calissendorff, Gudmund Toijer, Göran Lambertz (referent) och Johnny Herre
Föredragande revisionssekreterare: Carola Thelin